

POSTANOWIENIE

Dnia 21 maja 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marcin Łochowski

w sprawie z powództwa Przedsiębiorstwa Usługowo-Asenizacyjnego „A.” sp. z o.o. w B.

przeciwko Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

o stwierdzenie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 21 maja 2019 r.,

skargi kasacyjnej pozwanego

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 4 kwietnia 2017 r., sygn. akt VI ACa [...]

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

2. zasądza od Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów na rzecz Przedsiębiorstwa Usługowo-Asenizacyjnego „A.” sp. z o.o. w B. w [...] kwotę 360 (trzysta sześćdziesiąt) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 4 kwietnia 2017 r. Sąd Apelacyjny w [...] oddalił apelację pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego w [...] – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 2 czerwca 2014 r. oraz zasądził od pozwanego na rzecz powoda koszty postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny oparł swoje rozstrzygnięcie na założeniu, że ograniczenie działania prawomocności wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie

postanowienia wzorca umowy za niedozwolone wyłącznie do pozwanego przedsiębiorcy oznacza, że niekorzystne skutki tego wyroku kierowane są jedynie do tego podmiotu, który miał zapewnione prawo do wysłuchania w postępowaniu rozpoznawczym.

Skargę kasacyjną od tego wyroku wniósł pozwany, zaskarżając wyrok Sądu Apelacyjnego w całości. W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania pozwany wskazał, że w sprawie występują następujące istotne zagadnienia prawne, tj.:

1) czy, biorąc pod uwagę wynikające z Konstytucji RP oraz prawa europejskiego prawo do bycia wysłuchanym (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, i art. 47 ust. 2 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, Dz.Urz. UE z dnia 14 grudnia 2007 r., C 303, s. 1) za zasadny można uznać wniosek, że zakres ochrony wynikający z realizacji prawa do wysłuchania, jaki przysługuje pozwanemu przedsiębiorcy w trybie postępowania dotyczącego uznania postanowień wzorca stosowanego przez przedsiębiorcę za niedozwolone, tj. w trybie art. 479³⁸ i nast. k.p.c. w brzmieniu obowiązującym do dnia 16 kwietnia 2016 r. ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 43, poz. 296 ze zm.) jest szerszy niż zakres ochrony, jaki przysługuje przedsiębiorcy, w trybie postępowania sądowego po wniesieniu przez niego odwołania od decyzji Prezesa UOKiK, w której Prezes UOKiK na podstawie art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 229 ze zm. – dalej, jako: „u.o.k.k.”), uznał za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów bezprawne działanie przedsiębiorcy, polegające na stosowaniu w umowach z konsumentami postanowień wzorca umowy, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c.;

2) czy naruszenie zbiorowych interesów konsumentów, o którym mowa w art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k., może dopuszczać się tylko ten przedsiębiorca, któremu SOKiK (lub sąd wyższej instancji) uznając (po dokonaniu abstrakcyjnej kontroli wzorca umownego) stosowaną przez niego klauzulę za niedozwolone postanowienie umowne, zakazał jej stosowania w obrocie z konsumentami

(a skutkiem czego owa klauzula została wpisana do rejestru klauzul prowadzonego przez Prezesa UOKiK), czy też każdy inny przedsiębiorca, który stosuje tożsamą klauzulę z tą wpisaną do rejestru, któremu jednak indywidualnie nie zakazano jej stosowania w wyroku wydanym w oparciu o art. 479⁴² § 1 k.p.c., w brzmieniu obowiązującym do 16 kwietnia 2016 r.;

3) a w przypadku rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego, przedstawionego w pkt. 2, w ten sposób, że za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, o której mowa w art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 u.o.k.k. może być uznane stosowanie postanowienia, którego treść jest tożsama z treścią postanowienia, które zostało wpisane do rejestru, również przez przedsiębiorcę, który nie uczestniczył w postępowaniu zakończonym wpisem do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, gdyż art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. nie przesądza o bezprawności takiego działania – czy praktyki z art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. może dopuścić się inny przedsiębiorca, niż ten, który był stroną postępowania zakończonego wpisaniem postanowienia wzorca do rejestru, biorąc pod uwagę, że bezprawnym i naruszającym zbiorowe interesy konsumentów jest stosowanie przez przedsiębiorcę – wbrew treści art. 385¹ k.c. – niedozwolonych klauzul umownych, naruszających klauzulę generalną zawartą art. 385¹ k.c. w sposób wynikający z prawomocnego wyroku sądu, co potwierdza wpis określonej klauzuli abuzywnej do rejestru niedozwolonych postanowień umownych.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powód wniósł o wydanie postanowienia odmawiającego przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, zaś w przypadku przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania – oddalenie skargi. Nadto, powód wniósł o zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zasługuje na przyjęcie do rozpoznania.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne. Zagadnienie jest istotne, jeżeli jego rozstrzygnięcie ma znaczenie dla

ukierunkowania praktyki sądowej i rozstrzygnięcia sprawy, w której zagadnienie powstało, wywołuje poważne wątpliwości, a zarazem nie było dotychczas rozstrzygnięte w judykaturze albo dotychczasowe orzecznictwo wymaga zmiany (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 15 listopada 2017 r., III SK 13/17, z dnia 29 listopada 2017 r., I CSK 216/17).

Sąd Najwyższy wskazuje, że zgodnie z uchylonym z dniem 17 kwietnia 2016 r. przepisem art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. (zob. ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2015 r., poz. 1634) praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów było godzące w nie bezprawne działanie przedsiębiorcy, w szczególności stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c.

Sąd Najwyższy wypowiadał się już o wykładni art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. w świetle uchwały siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2015 r., III CZP 17/15 oraz wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 21 grudnia 2016 r. w sprawie C-119/15, Biuro Podróży „Partner” przeciwko Prezesowi UOKiK. Już w samej uchwale z dnia 20 listopada 2015 r., III CZP 17/15 znalazło się stwierdzenie, że „ograniczenie działania prawomocności wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone wyłącznie do pozwanego przedsiębiorcy oznacza, że niekorzystne skutki tego wyroku kierowane są jedynie do tego podmiotu, który miał zapewnione prawo do wysłuchania w postępowaniu”. Sąd Najwyższy wyjaśnił, iż „stanowisko, że wyrok uwzględniający powództwo o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone działa na rzecz wszystkich, ale wyłącznie przeciwko pozwanemu przedsiębiorcy, harmonizuje z postulatem zagwarantowania prawa do wysłuchania. Działanie prawomocności materialnej przedmiotowego wyroku na rzecz wszystkich nie prowadzi do naruszenia prawa do wysłuchania osób trzecich, które nie uczestniczyły w postępowaniu po stronie powodowej, gdyż chodzi o wyrok, który jest dla nich korzystny. Nie ma potrzeby, aby inne osoby mogły wszczynać na nowo postępowanie o uznanie za niedozwolone postanowienia wzorca umowy o tej samej treści normatywnej przeciwko temu samemu pozwanemu przedsiębiorcy,

gdyż skutki wyroku działają na ich rzecz w indywidualnych sporach z tym przedsiębiorcą. Z kolei ograniczenie działania prawomocności wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone wyłącznie do pozwanego przedsiębiorcy oznacza, że niekorzystne skutki tego wyroku kierowane są jedynie do tego podmiotu, który miał zapewnione prawo do wysłuchania w postępowaniu”. Przy tym, owe niekorzystne skutki wyrażają się w daleko idącej ingerencji w sferę prawną pozwanego przedsiębiorcy, który musi się liczyć z tym, że w każdym indywidualnym sporze z jego udziałem sąd – pozostając związany prejudycjalnym skutkiem tego wyroku – będzie musiał uznać dane postanowienie umowne za niedozwolone, oraz że w razie stosowania przez niego zakwestionowanego postanowienia Prezes UOKiK będzie mógł wszcząć w stosunku do niego postępowanie o zaniechanie takiego działania, jako praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumenta, określonej w art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k., z wszelkimi możliwymi następstwami. Gdyby tego rodzaju skutki miały rozciągać się także na pozostałych przedsiębiorców, niewystępujących w postępowaniu po stronie pozwanej, to wymagałoby to – właśnie ze względu na ich rodzaj i zakres – takich rozwiązań normatywnych, które w odpowiedni sposób zabezpieczałyby im realizację prawa do wysłuchania.

Pogląd wyrażony w przywołanej uchwale został rozwinięty w uzasadnieniu wyroku z dnia 7 marca 2017 r., III SK 1/15, w którym Sąd Najwyższy, po dokonaniu obszernej analizy dotychczasowego orzecznictwa w tym przedmiocie, wyjaśnił, że wpis postanowienia do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone działa na niekorzyść tylko i wyłącznie przedsiębiorcy pozwanego w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolony. Wpis taki nie działa na niekorzyść innych przedsiębiorców, nawet gdy stosują identycznie sformułowane postanowienia we wzorcach umów dotyczących tych samych stosunków prawnych. To z kolei oznacza, że stosowanie przez innego przedsiębiorcę postanowienia identycznego (tożsamego) z postanowieniem wpisanym do rejestru w sprawie przeciwko innemu przedsiębiorcy nie jest zachowaniem bezprawnym w tym sensie, że nie narusza art. 479⁴³ k.p.c. Zakres zastosowania zakazu, o którym mowa w art. 24 ust. 1 u.o.k.k. w zw. z art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k., zależy zatem od podmiotowego i przedmiotowego zakresu zakazu

wykorzystywania postanowień wzorca umowy uznanych za niedozwolone w ramach abstrakcyjnej kontroli postanowień wzorców (art. 479⁴² w zw. z art. 479⁴³ k.p.c.).

Również w postanowieniu z dnia 7 marca 2017 r., III SK 13/15 Sąd Najwyższy przyjął, że stosowanie przez innego przedsiębiorcę postanowienia wpisanego do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c. nie jest zachowaniem bezprawnym w rozumieniu art. 479⁴³ k.p.c. w związku z art. 24 ust. 1 u.o.k.k. i w konsekwencji nie jest praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, o której mowa w art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k.

Sąd Najwyższy podkreśla, że koncepcja rozszerzonych skutków wpisu postanowienia wzorca do rejestru postanowień niedozwolonych, a więc obejmujących także przedsiębiorców, którzy nie brali udziału w postępowaniu o uznaniu postanowienia tego wzorca za niedozwolone, nie jest sprzeczna z prawem unijnym. Wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w sprawie C-119/15 nie oznacza, że prawo unijne nakazuje przyjęcie szerokiego skutku wpisu postanowienia do rejestru. Kwestia ta została pozostawiona prawodawcy krajowemu. Dokonując interpretacji uregulowań krajowych, Sąd Najwyższy przyjął stanowisko wyrażone w uchwale 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2015 r., III CZP 17/15, opowiadając się za koncepcją jednokierunkowej prawomocności rozszerzonej, nieobejmującej wszystkich przedsiębiorców stosujących postanowienie tej samej treści normatywnej co pozwany w sprawie, w której wydano wyrok uznający dane postanowienie za niedozwolone.

Zagadnienia prawne, sformułowane przez pozwanego jako uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, a sprowadzające się do kwestii skutków materialnej prawomocności wyroku uznającego postanowienie wzorca umowy za niedozwolone, zostały już zatem przez Sąd Najwyższy rozstrzygnięte. Sąd Najwyższy w niniejszym składzie nie dostrzega przy tym okoliczności przemawiających za odstępieniem od linii orzeczniczej wytyczonej wyrokiem z dnia 7 marca 2017 r., III SK 1/15 i postanowieniem z dnia 7 marca 2017 r., III SK 13/15. Takie też stanowisko Sąd Najwyższy zajął m.in. w postanowieniach z dnia 19 grudnia 2018 r., I NSK 22/18, I NSK 24/18, I NSK 25/18, z dnia 16 stycznia 2019 r. I NSK 27/18, I NSK 30/18, I NSK 31/18,

I NSK 32/18 i z dnia 21 marca 2019 r. I NSK 48/18 i I NSK 52/18.

Według Sądu Najwyższego, nie ma przy tym innych przyczyn uzasadniających przyjęcie skargi kasacyjnej pozwanego do rozpoznania, w szczególności okoliczności wskazujących na nieważności postępowania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.).

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 1 k.p.c. odmówił przyjęcia do rozpoznania skargi kasacyjnej wniesionej przez pozwanego oraz zgodnie z art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. oraz § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 14 ust. 2 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2015 r., poz. 1804 ze zm.) zasądził od Prezesa UOKiK na rzecz powoda kwotę 360 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.